

"Marzong" godliness and humanity invoking spirits in the ritual area of Phuket Vegetarian Festival

Patamas Pinnukul¹ Supachai Singyabuth² Mateta Sirisuk³

Received: 12/05/2019, Revised: 03/07/2019, Accepted: 30/08/2019

Abstract

This article is part of the research on “Gimzin” and “Marzong”: God and Medium in Ritual Space of Chinese people in Phuket Province. The study is about the psychic or a medium in the form or role of deities and humanities in Phuket Vegetarian Festival by collecting field research data in the shrine and in the Vegetable Festival itself. There are in-depth interviews with people involved in rituals at the shrine presented in descriptive analysis.

The results of the research are defined in 3 aspects, namely the beliefs of the ancestors of the Hokkien Chinese regarding the deities and humanities of the mediums invoking spirits in the ritual area. It has been found that the mediums are chosen by gods invoking in the human body, to be an intermediary or medium between human beings and the gods in the ritual of Gimzin. An idol sculpture acts as a representative of the gods. The psychic in the spiritual interaction dimension and the process of becoming a medium that creates deities (godlike) and humanities (humanlike) consists of 1) Dimensions and spiritual interactions that affect the origin of the medium in the ritual area. The soul of the gods enters and possesses power to control and invoke spirits. The person; therefore, is the mediator acting in communication with the spirits of gods and

¹ Ph.D students in Doctor of Philosophy in Fine and Applied Arts Research Program, Faculty of Fine Arts MahaSarakhm University.
Email: poy_loso@hotmail.com

² Research Advisor, Fine and Applied Arts Research Program, Faculty of Fine Arts MahaSarakhm University.

³ Research Advisor, Fine and Applied Arts Research Program, Faculty of Fine Arts MahaSarakhm University.

2) The gods and the mediums, the process of becoming godlike and humanlike, it has been discovered that the body acted as an intermediary or a medium for the gods to create glory linked to the occurrence of telepathy in the presence. And the role of the medium in a special situation with the representation in the deities and humanities to practice in the sacred area, is consisted of 1) Depictions of gods that appear as deities in humans on ritual areas have been found with the relationship between the representative image or an idol and the appearance of the gods is like imitating the identity of the deities with “Gimzin” images that shows godlike identity in human body. 2) It has been discovered that the image of the psychic or a medium is in the form or a role of godlike and humanlike in the area of the sacred Chinese temples and shrines "The Psychic" is the image of a strong belief that has a symbolic nature, godliness, humanity, and 3) It has been found that behavioral expressions in the supernatural performances of the mediums show various miracles to compensate fate and doom for human beings, according to the principle Mahayana Buddhism and beliefs in the existing sacredness.

Keywords: Marzongor medium, Godliness, Humanity, Vegetarian Festival

“ม้าทรง”ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต

ปัทมาสน์ พิณนกุล¹ ศุภชัย สิงห์ยะบุศย์² เมตตา ศิริสุข³

วันรับบทความ: 12/05/2562, วันแก้ไขบทความ: 03/07/2562, วันตอบรับบทความ: 30/08/2562

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “гимขึ้นกับม้าทรง : ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมของคนจีนจังหวัดภูเก็ต” โดยศึกษา ม้าทรง ในบทบาทของความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่ประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต โดยเก็บข้อมูลวิจัยภาคสนามในศาลเจ้า และในงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต มีการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยมี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านคติ ความเชื่อของบรรพบุรุษคนจีนฮกเกี้ยน เรื่องความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรงที่ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรมพบว่า ม้าทรงเป็นผู้ที่องค์เทพคัดเลือกโดยใช้ร่างกายของมนุษย์ประทับร่างทรงเพื่อเป็นตัวกลางติดต่อระหว่างมนุษย์กับองค์เทพในการประกอบพิธีกรรมมี “гимขึ้น” ประติมากรรมรูปเคารพทำหน้าที่เป็นตัวแทนขององค์เทพ ด้านม้าทรงในมิติปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณและกระบวนการกลายเป็นม้าทรงที่ก่อเกิดความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ประกอบด้วย 1) มิติและปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณที่ส่งผลต่อการกำเนิดของม้าทรงในพื้นที่พิธีกรรมพบว่า ช่วงการประทับทรง ดวงวิญญาณองค์เทพเข้าไปครอบครองและมีอำนาจ ควบคุมจิตวิญญาณและทับซ้อนภายในพื้นที่ร่างกายของมนุษย์คนทรงจึงเป็นศูนย์กลางทำหน้าที่สื่อสารกับวิญญาณองค์เทพ และ 2) องค์เทพกับม้าทรงกระบวนการกลายเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์พบว่าร่างทรงทำหน้าที่เป็นตัวกลางให้องค์เทพลงมาสร้างบารมีและเชื่อมโยงให้เกิดกระแสจิตในการเข้าประทับทรงและด้านบทบาทของม้าทรง

¹ นักศึกษาปริญญาเอก ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

Email: poy_loso@hotmail.com

² อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย หลักสูตรการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

³ อาจารย์ที่ปรึกษาโครงการวิจัย หลักสูตรการวิจัยทางศิลปกรรมศาสตร์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ช่วงภาวะพิเศษกับภาพแทนในความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ต่อการปฏิบัติในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ประกอบด้วย

- 1) ภาพแทนขององค์เทพที่ปรากฏความเป็นเทพในมนุษย์บนพื้นที่พิธีกรรมพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนและรูปลักษณ์ขององค์เทพเสมือนเป็นการลอกเลียนแบบความเป็นอัตลักษณ์ของความเป็นเทพ โดยมีกิมขึ้นที่แสดงความเป็นอัตลักษณ์ มีม้าทรงเป็นผู้ถอดแบบความเป็นเทพในร่างมนุษย์
- 2) ภาพลักษณ์ของม้าทรงต่อการดำรงตนในความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ในพื้นที่ศาลเจ้าพบว่า “ม้าทรง” เป็นภาพลักษณ์ของความเชื่อที่มีลักษณะพหุเทวนิยม ความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ในเชิงสัญลักษณ์ และ
- 3) การแสดงออกทางพฤติกรรมในการแสดงอภินิหารของม้าทรงพบว่า ม้าทรงแสดงอภินิหารต่าง ๆ เพื่อรับเคราะห์กรรมแทนมวลมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาหายาน และความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้น

คำสำคัญ: ม้าทรง, ความเป็นเทพ, ความเป็นมนุษย์, ประเพณีถือศีลกินผัก

บทนำ

ความเชื่อ ความศรัทธาต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเคารพนับถือเป็นพฤติกรรมทางธรรมชาติของมนุษย์ที่นำไปสู่พิธีกรรมการสักการะบูชาเพื่อแสดงออกถึงความเคารพและเพื่อวิงวอนร้องขอต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ด้วยวิธีการหลากหลายรูปแบบ ดังที่ Wang, W. (2014, pp. 18-19) กล่าวถึงความเชื่อดั้งเดิมของมนุษย์ว่า มีการนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ วิญญาณของบรรพบุรุษ นำไปสู่การบูชาสิ่งที่เชื่อว่าเป็นองค์เทพที่จะช่วยบันดาลความอุดมสมบูรณ์หรือบรรเทาภัยจากธรรมชาติ ความเชื่อ ความศรัทธา และการนับถือนำไปสู่รูปแบบพิธีกรรมการเคารพ สักการะ และการบูชาที่หลากหลาย โดยมีผู้ทำหน้าที่เป็นสื่อกลางหรือผู้ที่ติดต่อโลกวิญญาณ ดังคติความเชื่อในอำนาจของวิญญาณที่ปรากฏอยู่ในประเทศจีน ที่มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นประเพณี วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละท้องถิ่นเช่นเดียวกับชาวจีนโพ้นทะเลที่เป็นบรรพบุรุษของคนไทยเชื้อจีนในจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีคติความเชื่อดั้งเดิม ตามที่ Jantaranonont, P. (2003, pp. 28) กล่าวถึงการผสมผสานความเชื่อจากองค์เทพ และคำสอนทั้งของขงจื๊อ เต๋า และพุทธ ว่า เริ่มมีการผสมผสานอย่างเห็นได้ชัดเจนในช่วงสมัย ราชวงศ์หยวน (ค.ศ. 1271 - 1368) จนมาถึงในสมัยราชวงศ์หมิง (ค.ศ. 1368 - 1661) ที่กลืนกลายเป็นระบบคติความเชื่อของคนจีนในรูปแบบพหุลักษณะที่นำเอาวัฒนธรรมความเชื่อของตนเข้าปฏิบัติและส่งผ่านความเชื่อ ความศรัทธามาสู่ลูกหลานจนเกิดเป็นประเพณีที่สำคัญของคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ตและหนึ่งในนั้น คือประเพณีถือศีลกินผักหรือที่คนจีนฮกเกี้ยนเรียกว่า “เจี๊ยะฉ่าย” จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1-9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน

องค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของการประกอบพิธีกรรมในประเพณีถือศีลกินผักคือ “กิมฉีน” หรือ “เทวรูปขององค์เทพ” เป็นประติมากรรมภาพสมมุติเทพที่สื่อสะท้อนในรูปลักษณะของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ผู้คนเคารพนับถือ จึงแสดงออกด้วยการประกอบพิธีบวงสรวงบูชาผ่านพิธีกรรมทางศาสนา มีการประจักษ์ความหมายความเป็นองค์เทพที่มีความสัมพันธ์เชิงทับซ้อน โดยเชื่อว่าสิ่งที่สถิตอยู่ในกิมฉีนมีพลังอำนาจของเทพ เป็นอำนาจที่ไร้ตัวตนสามารถปฏิบัติการผ่านการประทับร่างทรงหรือที่เรียกว่า “ม้าทรง” ที่เป็น “สื่อกลาง” เชื่อมโยงระหว่างองค์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ ทำให้สามารถสื่อสารระหว่างองค์เทพในโลกสวรรค์กับโลกสามัญได้

ด้วยความน่าสนใจดังกล่าว ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษาบทบาทขององค์เทพที่ประทับในร่างม้าทรงซึ่งมีความสำคัญตามคติความเชื่อดั้งเดิม รวม 5 องค์ คือ “องค์เทพเทียนซ่งเส้งโป้” หรือ “องค์เทพม้าจ้อโป้” เป็นเทพนารีแห่งท้องทะเล “องค์เทพเฉ่งจู้จ้อซือ” หรือ “องค์เทพจ้อซือกง” เป็นนักบวชทางพุทธศาสนานิกายมหายาน ในสมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ “องค์เทพเหยียบเทียนโตเต่” หรือ “องค์เทพกวนอู” ได้รับยกย่องให้เป็นนักรบผู้ซื่อสัตย์

“องค์เทพเตียนฮ่งหว่นโส่ย” หรือ “องค์เทพหล่าวเอี้ย” ที่ชาวคณะจิวจินเคาพนับถือและเชื่อกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการประทับร่างม้าทรงในงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต “องค์เทพต๋านหว่นโส่ย” หรือ “องค์เทพนาจา” เป็นหนึ่งในแม่ทัพแห่งกองทัพสวรรค์ทั้ง 5 ซึ่งองค์เทพทั้ง 5 เป็นองค์เทพจีนที่คนทั่วไปรู้จักเป็นอย่างดี เป็นองค์เทพที่บรรพบุรุษจีนและคนไทยเชื้อสายจีนให้ความเคารพนับถือ และเป็นองค์เทพที่สำคัญของงานประเพณีถือศีลกินผักมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการแสดงปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านพิธีการประทับทรงที่เป็นปัจเจกเฉพาะตนผ่านพื้นที่ร่างกายของม้าทรงกลายเป็นพื้นที่ร่างกายที่ศักดิ์สิทธิ์ ทำให้เกิดรูปธรรมในมิติความเป็นเทพผ่านการใช้ภาษาและพฤติกรรมการแสดงออกอันแสดงสัญลักษณ์และความหมายในมิติทับซ้อนระหว่าง “ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์” ภายใต้เงื่อนไขตามบริบทของศาลเจ้าในช่วงเวลาของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่สร้างความเป็นอัตลักษณ์ของประเพณีถือศีลกินผักให้เป็นพื้นที่แห่ง “The Third Production of Space” สอดคล้องกับที่ Emile Durkheim (1965) กล่าวไว้ว่า พื้นที่ในระบบสังคมวัฒนธรรมจะถูกแบ่งออกเป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริบทของพิธีกรรมทางศาสนา (Sacred) กับพื้นที่ธรรมดาโลก (Profane) สอดคล้องกับที่ Samuthakhup, S. et al. (1996, pp. 34) กล่าวไว้ว่า อำนาจศักดิ์สิทธิ์ได้รับการจัดให้อยู่ในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ และอำนาจทางสังคม การเมือง ควรอยู่ในพื้นที่ธรรมดาของโลก ภายใต้ปรากฏการณ์ขององค์เทพที่ประทับในร่างทรงที่มีเป็นจำนวนมากในงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต สะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของบรรพบุรุษชาวจีนโพ้นทะเลที่ผูกพันเชื่อมโยงกับประวัติศาสตร์สังคมและวัฒนธรรมของตนเองอย่างเหนียวแน่น

ม้าทรงที่ปฏิบัติการในพิธีกรรมงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ตก่อให้เกิดปรากฏการณ์ที่มีความโดดเด่นหลากหลายมิติ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญที่จะศึกษา เรื่อง “ม้าทรง” ความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ที่ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรมประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต ทั้งนี้เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการกลายเป็นม้าทรง ซึ่งมีทั้งเงื่อนไข และเหตุการณ์การปฏิบัติหน้าที่ของม้าทรง รวมถึงบทบาทของม้าทรงในภาวะพิเศษที่แสดงภาพแทนความเป็นเทพ อันจะทำให้เข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมที่แสดงออกถึงความเชื่อ ความศรัทธาที่มีต่อม้าทรงที่ถือเป็นภาพแทนขององค์เทพ และเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของการสืบสานพิธีกรรมงานประเพณีถือศีลกินผักที่มีการยกระดับเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของจังหวัดภูเก็ต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาคติ ความเชื่อของบรรพบุรุษคนจีนฮกเกี้ยน เรื่องความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรงที่ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรม
2. ศึกษาม้าทรงในมิติปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณและกระบวนการกลายเป็นม้าทรงที่ก่อให้เกิดความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์
3. ศึกษาบทบาทของม้าทรงช่วงภาวะพิเศษกับภาพแทนในความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ต่อการปฏิบัติในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยเรื่องนี้ใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เน้นการศึกษาวิเคราะห์ม้าทรงหรือร่างทรง ในพื้นที่ประกอบพิธีกรรมของศาลเจ้าในจังหวัดภูเก็ต โดยเน้นการเก็บข้อมูลด้วยการปฏิบัติการวิจัยสนาม ศึกษาเชิงประจักษ์ในงานประเพณีถือศีลกินผักในจังหวัดภูเก็ต พร้อมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ประกอบด้วย ผู้ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้า กรรมการศาลเจ้า และม้าทรง รวมทั้งการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และวิเคราะห์ข้อมูลผ่านแนวคิดสัญศาสตร์ (Semiotics) เป็นแนวคิดหลัก ก่อนนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ประกอบภาพถ่าย แผนผัง และสรุปผลการวิจัย

ผลการศึกษา

1. คติ ความเชื่อของบรรพบุรุษคนจีนฮกเกี้ยน เรื่องความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรงที่ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรม

การทรงเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ต Manujuntharat, S (2008, pp. 75) กล่าวถึงที่มาของงานประเพณีถือศีลกินผักในจังหวัดภูเก็ตว่าเกิดจากกลุ่มคนจีนที่อพยพเข้ามาทำมาหากินในเมืองภูเก็ต โดยนำแนวคิดการประกอบพิธีกรรมกินผักของคณะเจ้าจิ้น จัดขึ้นระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน เพื่ออุทิศถวายแด่บรรพบุรุษและเทพเจ้าแห่งราชวงศ์ซ่งได้ มาปรับเปลี่ยนให้เป็นพิธีกรรมที่หลอมรวมความเชื่อดั้งเดิมทางศาสนาด้วยความรัก ความผูกพัน และความจงรักภักดีต่อแผ่นดินเกิดของกลุ่มชาวจีนอพยพ มีจุดมุ่งหมายสำคัญ คือ การระลึกถึงราชวงศ์หมิงอันยิ่งใหญ่ การเน้นบทบาทขององค์เทพกั๋วอ๋องไต่เต่เทพเจ้า

ประจำดวงดาวที่มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของชาวจีนตามความเชื่อในศาสนาเต๋า ให้ดำรงฐานะสมมุติภคัษัตริย์เชื้อสายชาวฮั่นผู้ได้รับอาณัติจากสวรรค์ (Mandate of Heaven) หรือทรงเป็นโอรสแห่งสวรรค์ และทรงเป็นศูนย์รวมอำนาจสูงสุดตามโครงสร้างการเมืองการปกครองของชาติจีน เพื่อใช้เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจร่วมกันของกลุ่มชาวจีนอพยพในจังหวัดภูเก็ต สอดคล้องกับที่ Sikkhakosol, T. (2005, pp. 478) กล่าวว่า ในช่วงเทศกาล วันที่ 1 - 9 เดือน 9 คณะจ้าวประกอบพิธีกรรมและการจัดกิจกรรมเพื่อเป็นการสืบทอดองค์เทพกั๋วอ๋องโหย่ มีการจัดตั้งประรำพิธีบูชาเทพแห่งดาว 9 ดวง เรียกว่า องค์เทพกั๋วอ๋องไต่เต่ และองค์เทพเต๋าโบ้เทียนจุ้น พวกคณะจ้าวจึงต้องกินเจ แต่งกายชุดขาวและสยายผม ส่วนการทรงเจ้า Chuenpimonch, S. (2018, interview) กล่าวถึงที่มาของการทรงเจ้าในจังหวัดภูเก็ตว่า มีคณะจ้าวจีนแต่จ้าวมาเปิดการแสดงที่ซอยอ่างอ่าหลายซึ่งในอดีตเป็นสถานที่เร่รมย์ที่คนจีนใช้พักผ่อนหลังจากการทำเหมืองแร่ ปัจจุบันเป็นเปลี่ยนชื่อเป็น ซอยรมณีย์ โดยคณะจ้าวประกอบพิธีกรรมไหว้ครูบูชาองค์เทพเตียนฮู้ห่วนโส่ย หรือที่เรียกกันว่า “พระหล่าเอี้ย” ตามสำเนียงจีนฮกเกี้ยน เป็นองค์เทพที่มีความสามารถด้านการแสดงจ้าว ชาวคณะจ้าวจึงให้ความเคารพบูชาเพื่อให้ช่วยเรียกคนมาชมการแสดงจ้าว Manujuntharat, S. (2018, interview) กล่าวถึงท่าทางขององค์เทพที่ประทับร่างทรงว่า มีอากัปกิริยาเหมือนการแสดงจ้าว มีการประกอบพิธีอัญเชิญองค์เทพเตียนฮู้ห่วนโส่ยให้เข้าประทับร่างทรงจึงถือเป็นองค์เทพองค์แรกที่ประทับทรงในงานประเพณีถือศีลกินผักของบรรพบุรุษชาวจีนฮกเกี้ยนและต่อมาได้รับการยกย่องให้มีฐานะเป็นองค์เทพผู้จัดการของศาลเจ้าที่มักเรียกกันว่า “เจ้าอ๋าม” จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เชื่อว่าพิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผักมีที่มาจากคณะจ้าวแต่จ้าวที่เข้ามาเปิดการแสดงในซอยอ่างอ่าหลาย สอดคล้องกับที่ Sikkhakosol, T. (2005, pp. 54-55) กล่าวว่า กลุ่มฮั่นยี่ที่ใช้ชีวิตเร่ร่อนที่เข้ามาเป็นแรงงานเหมืองหารายได้เสริมด้วยการประกอบอาชีพหมอดู รับผิดชอบ และเล่นจ้าว คนกลุ่มนี้มีความเชื่อเรื่องพิธีบูชาเทพ และลัทธิการทรงเจ้า

ร่างทรงหรือ“ม้าทรง” หรือ “กั๋ต๋อง” ตามคำเรียกของคนจีนฮกเกี้ยนจึงเป็นผู้ที่บรรพบุรุษชาวจีนเชื่อว่าอยู่ในตำแหน่งกึ่งกลางระหว่างโลกมนุษย์กับโลกขององค์เทพ เพื่อสร้างบารมีโดยการโปรดสัตว์ปัดเป่าความทุกข์ของมวลมนุษย์ที่เดือดร้อนทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” อันศักดิ์สิทธิ์ในการติดต่อระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ เพื่อการประกอบพิธีกรรม มีองค์ประกอบสำคัญ คือ “กิมซัน” ประติมากรรมรูปเคารพทำหน้าที่เสมือนสมมุติเทพเป็นตัวแทนขององค์เทพ และเป็น “สื่อกลาง” ที่ประจุความหมายของความเป็นเทพผ่านสัญลักษณ์ที่ประจักษ์ด้วยสายตา และมีความเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กับบุคคลผู้ทำหน้าที่เป็น “ม้าทรง” ซึ่งเป็นบุคคลที่องค์เทพคัดเลือกด้วยการใช้พื้นที่ทางร่างกายของมนุษย์ประทับร่างทรง ในเชิงสัญลักษณ์ถือเป็นการเปิดพื้นที่ให้คนธรรมดาสามารถเข้าไปในพื้นที่

พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ และมีอำนาจบารมีพิเศษในการสื่อสารกับองค์เทพ อันเป็นอัตลักษณ์ภายใต้ความเชื่อเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริบทพิธีกรรมทางศาสนาในงานประเพณีถือศีลกินผัก ถือเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนาหรือลัทธิพิธี โดยยึดคติความเชื่อมาจากบรรพบุรุษที่มีความเชื่อเกี่ยวกับองค์เทพต่าง ๆ ผสมผสานกับพิธีกรรมด้านศาสนาที่เกี่ยวกับวิญญาณอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ และความเชื่อเรื่องอำนาจอิทธิฤทธิ์ขององค์เทพที่สำแดงผ่านม้าทรงเพื่อช่วยเหลือมนุษย์ผู้ทุกข์ยาก เป็นการแสดงอำนาจว่าเป็นภาพแทนขององค์เทพ เป็นมิติและปรากฏการณ์ทางสังคมที่หล่อหลอมด้วยความเชื่อทางศาสนาในลักษณะพหุนิยม เป็นฐานวัฒนธรรมของบรรพบุรุษที่เกี่ยวข้องด้วยมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม และวัฒนธรรมที่มีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิตของบรรพบุรุษชาวจีนผ่านคติความเชื่อ ความศรัทธามาสู่ลูกหลานชาวไทยเชื้อสายจีนจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้องค์เทพจากโลกสวรรค์ใช้ร่างมนุษย์โดยไม่มีข้อจำกัดเพศ และวัย เช่น ม้าทรงวัยรุ่นหญิงเป็นม้าทรงองค์เทพตงต่านหง่วนโส่ยหรือองค์เทพนาจาซึ่งเป็นเทพบุตร และผู้ที่อายุน้อยเป็นม้าทรงองค์เทพเฮียบเทียนใต้เต้ ที่มีอายุขัยมากกว่าม้าทรงวัยรุ่น เป็นต้น

2. ม้าทรงในมิติปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณและกระบวนการกลายเป็นม้าทรงที่ก่อเกิดความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์

ความเชื่อในอำนาจขององค์เทพ มีพัฒนาการก่อตัวในรูปแบบการสร้างศาลเจ้า มีการประกอบพิธีกรรม การอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับทรงผ่านร่างม้าทรงผู้ปฏิบัติตนด้วยการถือศีล และถือสัจจะ ซึ่งการได้รับตำแหน่งม้าทรงมีเหตุปัจจัยเฉพาะตัวบุคคล และมีลักษณะของความสัมพันธ์เชิงซ้อนกับมิติต่าง ๆ ทั้งองค์เทพ มนุษย์ กลุ่มคน ชุมชน และสังคม รวมถึงความเชื่อและลัทธิทางศาสนาเชื่อมโยงตามวิถีชีวิต สังคม และวัฒนธรรม ภายใต้ปรากฏการณ์ในประเพณีถือศีลกินผักในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตที่มีจำนวนม้าทรงมากที่สุด อันก่อให้เกิด “ยุคแห่งการประทับทรง” ในปัจจุบัน ซึ่งสามารถสรุปผลได้ 2 ประเด็น ดังนี้

2.1 มิติและปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณที่ส่งผลต่อการกำเนิดของม้าทรงในพื้นที่พิธีกรรม

การอัญเชิญดวงวิญญาณขององค์เทพจากโลกสวรรค์ให้มาสิงสถิตภายในศาลเจ้าและมีการประกอบพิธีกรรมเพื่อเปิดทางให้เทวโลกและโลกมนุษย์สามารถเชื่อมต่อกัน มีม้าทรงทำหน้าที่เป็นผู้ “ส่งสาร” และ “รับสาร” เป็นเจตนารมณ์ตามความเชื่อในอำนาจเหนือธรรมชาติที่สามารถทำให้บรรลุผลกับการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ ดังที่ Santasombat, Y. (2005, pp. 227 - 228) กล่าวว่า สิ่งมีชีวิตที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ

(Supernatural beings) และความเชื่อพลังอำนาจเหนือธรรมชาติทำหน้าที่ควบคุมความเป็นไปของชีวิตมนุษย์อันเป็นพลังอำนาจไร้ตัวตน แบ่งได้เป็น องค์เทพ (God) และจิตวิญญาณ (Spirits) ที่ไม่ได้มีต้นกำเนิดจากมนุษย์ (Non-humanorigin) และเชื่อว่าวิญญาณของบรรพบุรุษเป็นอมตะ

มิติช่วงการประทับทรงจัดเป็นพิธีกรรมชั่วขณะหนึ่งของจิต ดวงวิญญาณองค์เทพเข้าไปครอบครองและมีอำนาจขณะประทับทรงเป็นช่วงการแสดงปฏิสัมพันธ์ระหว่างองค์เทพที่เข้าไปมีอำนาจควบคุมจิตวิญญาณและทับซ้อนภายในพื้นที่ร่างกายของมนุษย์หรือร่างที่เป็นธรรมชาติ Phuttharat.P (2008, pp. 72 - 73) กล่าวว่า การประจักษ์ความหมายของมิติปฏิสัมพันธ์ปรากฏอยู่ในห้วงอากาศของโลกแห่งวิญญาณ ที่ประกอบด้วยดวงจิตวิญญาณของกระบวนการเกิดพลังอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยมีความเชื่อมโยงและสัมพันธ์กับจิต (Mind) ที่รับรู้ด้วยความรู้สึกกับวิญญาณ (Soul) ซึ่งมนุษย์มีความเชื่อเรื่องพลังของวิญญาณโดยองค์เทพ “ผู้ทำการถ่ายทอด” (Communicator) ทำหน้าที่เรียกว่า “คนทรง” จะมีรูปลักษณะที่ปรากฏตัวตน “จิตวิญญาณ” (Spirits) ขององค์เทพได้เข้าไปควบคุม “จิต” ของ “คนทรง” ขณะอยู่ใน “สภาวะจิต” ซึ่งเรียกว่าจิตใต้สำนึก ด้วยเหตุนี้คนทรงจึงเป็นคนกลางทำหน้าที่สื่อสารกับวิญญาณองค์เทพ อันเป็นมิติการปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณต่อปรากฏการณ์ในกระบวนการกลายเป็นม้าทรง เป็นการแสดงภาวะความสัมพันธ์ลักษณะพิเศษของการทับซ้อน ของกระบวนการปฏิสัมพันธ์ทางจิตวิญญาณที่อาจมีความผูกพันทางด้านจิตใจของผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงกับดวงวิญญาณองค์เทพไปตลอดชีวิต จนยึดถือปฏิบัติตนในบทบาทวิถีชีวิตจริง นำไปสู่การสร้างความหมายในการประทับทรงของม้าทรงที่เกิดขึ้นในช่วงของการประกอบพิธีกรรม

พฤติกรรมทางความเชื่อของการประทับทรง การอัญเชิญดวงวิญญาณองค์เทพในลักษณะของการพึ่งพาเชิงอำนาจจากสิ่งลึกลับปรากฏต่อทุกสังคม ในการประทับทรงของม้าทรงจะมีรูปแบบปัจเจกเฉพาะตามพื้นที่ถิ่นที่ปรากฏ หากแต่การประทับทรงถูกกำหนดและถูกจัดระเบียบให้มีขอบเขตในพื้นที่ช่วงวัน เวลา และสถานที่ รวมถึงการเปิดเผยในพื้นที่สาธารณะ อันเปรียบเป็นเทวสถานอันศักดิ์สิทธิ์ ด้วยการจำลองและเนรมิตตกแต่งพื้นที่พิธีการให้เป็นรูปแบบที่เป็นเอกลักษณ์ เป็นพื้นที่เชิงทับซ้อนทั้งโลกสมมุติเทพและในโลกสามัญ เปรียบเสมือนเวทีแห่งการประทับทรงเพื่อให้ดวงวิญญาณขององค์เทพทั้งหลายได้มาร่วมการประกอบพิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผัก เป็นการปรากฏรูปร่างที่หลากหลายขององค์เทพ ซึ่งล้วนมีความสัมพันธ์กับมิติทางประวัติศาสตร์ สังคม การเมือง การปกครอง ที่ผูกพันกับวิถีชีวิตของคนจีนในอดีตที่มีความเชื่อในองค์เทพตามลัทธิเต๋า ลัทธิขงจื้อและพุทธศาสนamahayana ที่เชื่อว่าดวงวิญญาณที่สถิตบนสวรรค์สามารถอัญเชิญให้มาช่วยมนุษย์ได้ทุกโอกาส ขึ้นอยู่กับ

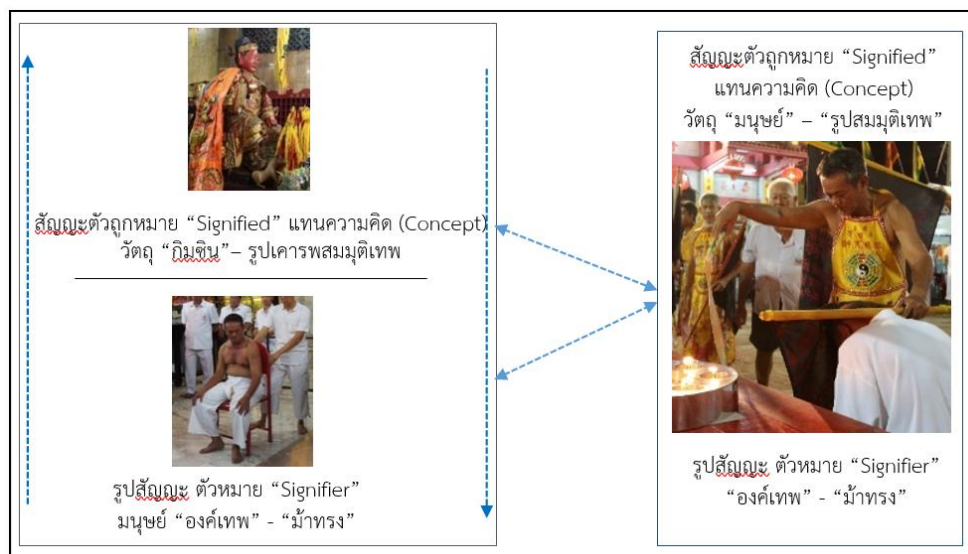
การประกอบพิธีกรรมที่ถูกต้อง ก่อเกิดความศักดิ์สิทธิ์ ทำให้มิติทางวิญญาณกลายเป็นปรากฏการณ์ขององค์เทพที่คอยช่วยเหลือมวลมนุษย์ โดยแสดงตัวตนได้ตามเจตนารมณ์

2.2 องค์เทพกับม้าทรงกระบวนการกลายความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์

ประเพณีถือศีลกินผักเป็นพื้นที่พิธีกรรมที่มีการประทับทรงอย่างเปิดเผยต่อสาธารณชน “องค์เทพในร่างม้าทรง” จึงถือเป็นตัวแทนหรือสัญลักษณ์ของงานประเพณี โดยผ่านการประกอบสร้างพิธีกรรมต่าง ๆ ในช่วงวันงานประเพณีถือศีลกินผัก นับเป็นปรากฏการณ์พื้นที่ทางสังคมที่สะท้อนความเป็นตัวตน และความทรงจำของคนจีน ดังจะเห็นได้ว่าร่างทรงหรือร่างกายมนุษย์ทำหน้าที่เป็น “ตัวกลาง” ให้ “องค์เทพ” ลงมาสร้างบารมีและเชื่อมโยงให้เกิดกระแสจิตของการเข้าประทับทรงกลายเป็น “ม้าทรง” อันเป็นทั้ง “Signifier” (ตัวหมาย) และเป็นทั้ง “Signified” (ตัวถูกใส่ความคิด) คือ ผู้สื่อความหมาย “ส่งสาร” “รับสาร” ด้วยการฉีกทับซ้อนของกระบวนการกลายความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่ร่างกายอันศักดิ์สิทธิ์ในการติดต่อระหว่างองค์เทพ โลกสวรรค์กับโลกมนุษย์และมีบทบาททางความหมายตามลักษณะบริบทที่เกิดขึ้นด้วยการปฏิสัมพันธ์ภายใต้พิธีกรรม เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (1959) กล่าวถึงความสัมพันธ์สลับซับซ้อนที่เชื่อมโยงระหว่างรูปสัญลักษณ์ หรือตัวสื่อ/ตัวหมาย (Signifier) นำไปสู่ความคิดเกี่ยวกับองค์เทพที่เรียกว่า “ม้าทรง” กับความหมายสัญลักษณ์หรือความคิดที่รูปสัญลักษณ์ต้องการสื่อ (Signified) ขององค์เทพในมิติร่างทรงของการเป็นตัวแทน (Representation) และเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมที่ยอมรับ เรียกว่า “สัญลักษณ์” (Symbol) (Charoensin-o-larn, C., 2011, pp.20-21)

“ม้าทรง” จึงเป็นทั้งตัวหมาย “Signifier” แต่ในขณะเดียวกันก็ใส่ความคิด “ตัวถูกหมาย” เรียกว่า Signified อยู่ด้วยกัน ด้วยกระบวนการประจุความหมายผ่านพิธีกรรม เฟอร์ดินานด์ เดอ โซซูร์ (1981) ได้แยกความคิด ภาษา และวัตถุโลกภายนอก ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญที่มีความเกี่ยวพันกันระหว่างความคิด (Concept) กับเสียง/ภาพ (Sound/Image) และโซซูร์ ให้คำนิยามศัพท์ว่า ตัวหมาย (Signifier) แทนเสียง/ภาพ และสิ่งที่ถูกหมาย (Signified) แทนความคิด (Concept) จึงเรียกว่าเป็นการเกิดสัญลักษณ์ของระบบภาษา (Boonmee, T., 2008, pp. 63-64) การมองด้านภาษาของโซซูร์จึงเป็นองค์รวมที่เป็นระบบที่ช่วยทำความเข้าใจเพื่ออธิบายลักษณะปรากฏการณ์ทางสัญลักษณ์หรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นทางสังคม เป็นระบบของโครงสร้างของคนจีนที่มีความเชื่อและศรัทธาต่อดวงวิญญาณที่สถิตอยู่ในองค์ “กิมซิ่น” เป็นรหัสหมายทำหน้าที่เป็นรูปสัญลักษณ์ของภาพตัวแทนเป็นรูปจำลองหรือเป็นต้นแบบขององค์เทพแต่ละองค์ซึ่งเป็นตัวหมาย “Signified” ทางรูปสัญลักษณ์ที่ปรากฏในรูป

เคารพที่ประดิษฐานตั้งอยู่บน “ตัวพระ” ภายในพื้นที่ศาลเจ้า เพื่อแสดงถึงความเคารพบูชาที่ปรากฏในรูปแบบประติมากรรม ว่ามีวิญญาณขององค์เทพสิงสถิตอยู่แต่ความจริงแล้วดวงวิญญาณได้ถูกอัญเชิญจากเบื้องบนหรือจากโลกสวรรค์ ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 รูปลักษณะขององค์เทพเตียนฮู่หงวนโส่ย และม้าทรง

การแบ่งสัญลักษณ์เป็นสองส่วน ที่แสดงถึงความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”

ที่มา: ปัทมาสน์ พิณนุกูล (2561)

ม้าทรงผู้รับบทบาทเป็นสมมุติเทพ ที่มีดวงวิญญาณองค์เทพประทับร่างทรงจะกลายเป็น “องค์พระ” อยู่บนพื้นที่พิธีกรรมในฐานะ “ความเป็นเทพ” กับ “ความเป็นมนุษย์” เสมือนเป็นองค์เทพและผู้ที่ถือศีลตามหลักความเชื่ออย่างเคร่งครัด คนจีนจึงให้ความศรัทธา และความเคารพนับถือ ไม่ต่างกับองค์กิมซิ่นที่เป็นรูปเคารพด้วยภาพลักษณ์ระหว่างองค์กิมซิ่นกับความสัมพันธ์เชิงพฤติกรรมของม้าทรงขณะเข้าทรง กิมซิ่นขององค์เทพจะบ่งบอกรูปลักษณะที่เหมือนองค์เทพที่อยู่บนทวโลก

มีติปฏิสัมพันธ์และปรากฏการณ์ทางสังคมของการประทับทรงของม้าทรง ที่กำหนดไว้ในช่วงประเพณีถือศีลกินผัก ระหว่างวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติของจีน ผู้ทำหน้าที่เป็นม้าทรงมีคำเรียกในการประทับทรงว่า

“ม้าทรงไปลงพระ” หมายถึง ผู้เป็นร่างทรงต้องเตรียมความพร้อมล่วงหน้า เพื่อทำหน้าที่เข้าทรงองค์เทพ คนพื้นถิ่นเรียกว่า “ลงพระ” ม้าทรงเป็นผู้ถอดรหัสขององค์เทพที่อยู่ในฐานะเทพที่เป็นดวงวิญญาณอยู่ในเทวโลก ขณะที่มนุษย์เป็นบุคคลธรรมดาอยู่ในโลกของสามัญ และร่างกายมนุษย์เป็นธรรมชาติ เมื่อร่างกายเปิดพื้นที่ด้วยการกลายเป็นสื่อกลางในการอัญเชิญดวงจิตวิญญาณเข้าประทับร่างทรง จากร่างกายธรรมดากลายเป็นร่างกายของความเป็นเทพ ถูกควบคุมด้วยอำนาจศักดิ์สิทธิ์เหนือธรรมชาติ ที่อยู่ภายใต้ระบบจักรวาล อันมีกระบวนการความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรง 2 กระบวนการ ได้แก่ กระบวนการก่อนเป็นม้าทรง และกระบวนการกลายเป็นร่างทรง ดังนี้

2.2.1 กระบวนการก่อนเป็นม้าทรง มีขั้นตอน และมีการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพราะมีเงื่อนไข มีเหตุผลของการได้รับเลือกให้เป็นม้าทรง และมีกระบวนการต่อรองที่ถือเป็นส่วนหนึ่งในประวัติชีวิตของม้าทรงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ ทศนคติต่อบุคคล อัตลักษณ์และระบบวิถีชีวิต ดังนี้

1) ประเภที่หนึ่ง คำว่า “พระมาจับ” หรือ “พระจับ” เป็นการส่งสัญญาณว่า “มีองค์” คือมีองค์เทพต้องการมาอาศัยพื้นที่ร่างกาย ด้วยการใช้อำนาจมาแสดงตน เป็นการมาเข้าฝันให้เห็นตัวตนขององค์เทพหรือ “นิมิต” เห็นภาพจากความฝันที่แสดงรายละเอียดหรือรูปลักษณะขององค์เทพซึ่งไม่สามารถปฏิเสธได้ จากการสัมภาษณ์ม้าทรงกลุ่มนี้ พบว่า การเป็นม้าทรงเป็นปรากฏการณ์ที่ไม่คาดฝัน และไม่คาดคิดมาก่อน ส่วนใหญ่มักเกิดขึ้นกับกลุ่มม้าทรงวัยรุ่นชาย และหญิง ช่วงอายุ 13-15 ปี จึงเป็นข้อสังเกตว่า อาจเป็นวิกฤตการณ์ของช่วงชีวิตที่องค์เทพมักเลือกร่างทรงกลุ่มวัยรุ่น

นอกจากนี้ “พระจับ” ยังมีปัจจัยและมูลเหตุที่หลากหลาย จากการสัมภาษณ์ พบว่า บุคคลกลุ่มนี้มาร่วมงานประเพณีถือศีลกินผัก หรือเป็นผู้ติดตามม้าทรง ขณะที่ได้ยินเสียงกลอง ที่เป็นการตีเพื่อส่งสัญญาณให้องค์เทพชั้นสรวงสวรรค์รับทราบและเปิดโลกสวรรค์จึงทำให้องค์เทพที่ไม่มีร่างทรงจะลงมา “จับ” หรือใช้ร่างมนุษย์คนใดคนหนึ่งเป็นม้าทรงในช่วงการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ โดยกลุ่มบุคคลเหล่านี้มีอาการเปลี่ยนไป ควบคุมร่างกายไม่ได้ เช่น ร้องไห้ สายหัว โดยไม่รู้สึกรู้สึกับการกระทำของตัวเอง บางคนถึงกับต่อต้านตัวเอง เพื่อต้องการเอาชนะอำนาจเร้นลับ เป็นต้น แต่ก็ไม่อาจต้านทานพลังอำนาจขององค์เทพที่ต้องการเข้าประทับทรงได้

2) ประเภที่สอง การสืบทอดการเป็นม้าทรงจากบรรพบุรุษหรือลูกหลานในตระกูล ทั้งนี้ด้วยคนจีนมักมีองค์เทพประจำตระกูล มีบุคคลในบ้านที่นับถือบูชาองค์กิมซิ่นขององค์เทพทำหน้าที่เป็นม้าทรงขององค์เทพ

ประจำตระกูลเป็นการสืบทอดอำนาจเจตนารมณ์ที่ดีงาม แต่เมื่อมีเหตุปัจจัยเกิดเสียชีวิตหรือมีปัญหาด้านสุขภาพไม่สามารถทำหน้าที่ได้ บุคคลหรือผู้ที่รับเป็นม้าทรงคนต่อไปจะต้องเป็นลูกหลาน หรือเครือญาติโดยตรง

3) ประเภทที่สาม การยืมร่างทรงขององค์เทพองค์อื่น หรือที่เรียกว่า “ยืมม้าขี่” เนื่องด้วยม้าทรงเดิมขององค์เทพสิ้นอายุขัย ไม่มีม้าทรงหรือผู้ที่เหมาะสมที่ได้รับการไว้วางใจให้ทำหน้าที่แทนได้จึงอาศัยร่างทรงขององค์เทพอื่นเป็นการชั่วคราว เพื่อมาปฏิบัติการในการประกอบพิธีกรรมเป็นการเฉพาะกิจ แต่มักกระทำการด้วยการอัญเชิญองค์เทพให้มาประทับร่างทรงเป็นระยะเวลาประมาณไม่เกิน 5 ปี

4) ประเภทที่สี่ ม้าทรงมีการปรับเปลี่ยนองค์เทพ เป็นลักษณะคล้ายกับการยืมใช้พื้นที่ร่างมนุษย์ โดยก่อนหน้านี้นี้ม้าทรงลงพระหรือองค์เทพองค์เดิมอยู่แล้ว แต่ดวงวิญญาณขององค์เทพองค์ใหม่เข้ามา “จับใหม่” หรือองค์เทพเลือกความเป็นปัจเจกเฉพาะของร่างทรง ทั้งนี้ด้วยองค์เทพมีพลังอำนาจสามารถปรับเปลี่ยนร่างใหม่เพื่อความเหมาะสมกับตำแหน่งความเป็นเทพที่ใช้พื้นที่ร่างทรงของมนุษย์ นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนเลื่อนยศตามชั้นยศที่องค์เทพนั้นได้รับหรือเปลี่ยนรูปแบบท่าทางเรียกว่า “ปาง” หรือ “ป้าน” ตามสำเนียงจีนฮกเกี้ยน ทั้งชื่อขององค์เทพและเครื่องชุดทรงจะเปลี่ยนตามไปด้วย

5) ประเภทที่ห้า องค์เทพที่มีการต่ออายุม้าทรงด้วยปัจจัย และสาเหตุต่าง ๆ ที่เรียกว่า “พระมาต่ออายุ” บุคคลประเภทนี้มีความเชื่อที่เป็นปัจเจกเฉพาะการดำรงชีวิต ได้แก่ 1) ชะตาขาด เป็นบุคคลที่เชื่อว่าหมดอายุขัยและอายุยังน้อยอยู่ไม่น่าที่จะถึงเกณฑ์สิ้นอายุขัย 2) ดวงตก เป็นบุคคลที่เคราะห์ร้าย อาจโดนคุณไสยโดยไม่ทราบสาเหตุ 3) การเจ็บป่วยโดยไม่ทราบสาเหตุ และการประสบอุบัติเหตุ จนทำให้ร่างกายและจิตใจเกิดความทุกข์ จำเป็นต้องหาที่พึ่งทางใจ ด้วยการอุทิศตนและรับใช้องค์เทพเพื่อให้องค์เทพปกป้องคุ้มครอง

6) ประเภทที่หก การสมัครใจอยากรับบทบาทการเป็นม้าทรงด้วยการอัญเชิญดวงวิญญาณองค์เทพให้เข้าประทับร่าง เรียกว่า “เชิญพระ” โดยกลุ่มบุคคลที่สมัครใจเป็นม้าทรงมักถือตนว่ามีความกล้าหาญ ชอบความท้าทาย หรืออยากรู้บทพิสูจน์อำนาจ และอิทธิฤทธิ์ขององค์เทพ ซึ่งการเชิญพระนั้นจำเป็นต้องอาศัยความละเอียดอ่อน จึงต้องมี “ฮวดแก้ว” คือ ผู้ประกอบพิธีกรรมที่มีความสามารถ โดยองค์เทพจะเป็นผู้ตัดสินว่าบุคคลกลุ่มนี้มีความเหมาะสมที่จะเป็นม้าทรงหรือไม่

7) ประเภทที่เจ็ดเป็นกลุ่มบุคคลหรือร่างทรงที่รับชั้นธำมาจากภูตผีชั้นสูง เช่น หมอครูตายาย หมอครูโนราห์ หมอโตะอิสลาม ที่ไม่ใช่องค์เทพจีน เป็นต้น เพื่อสืบทอดเจตนารมณ์ของครอบครัวหรือบุคคลภายในบ้าน เป็นการยึดถือตามศาสนาของตัวเอง แต่บุคคลกลุ่มนี้เมื่อถึงจุดที่หมดวาระจะต้องสละการรับชั้นเพื่อให้บุคคลอื่น

ภายในบ้านรับช่วงต่อ เป็นการเปิดรับโอกาสในการขอเป็นม้าทรงขององค์เทพแทน โดยเชื่อว่าองค์เทพจะปกป้องคุ้มครองต่อไปยังร่างทรง

8) ประเภทที่แปดเป็นกลุ่มบุคคลที่ไม่เชื่อเรื่องงมงาย หรือเป็นบุคคลที่กระทำการลบหลู่เบื้องสูง โดยคิดว่าเป็นเรื่องหลอกลวงชาวบ้าน รวมทั้งบุคคลที่ถือว่าการทำทายนำมาขององค์เทพหรือสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถือเป็นเจตนาโดยตรง ทำให้องค์เทพแสดงอิทธิฤทธิ์ด้วยการเข้าประทับทรงร่างนั้นจนเปลี่ยนความคิด และยอมรับการเป็นม้าทรงองค์เทพ

โดยสรุปทั้ง 8 กลุ่มนี้ มีปัจจัยจากหลายสาเหตุที่เกิดขึ้นในช่วงวิกฤติการณ์ของการดำเนินชีวิตก่อนรับบทบาทหน้าที่การเป็นม้าทรง ถือว่าเป็นเรื่องเปลี่ยนผ่านที่เต็มไปด้วยเรื่องราวอันเหลือเชื่อและความมหัศจรรย์ที่อยู่นอกเหนือการควบคุมที่ไม่สามารถอธิบายด้วยเหตุผลทางวิทยาศาสตร์ ทำให้เชื่อว่าเป็นเพราะอำนาจศักดิ์สิทธิ์ขององค์เทพ จึงต้องอยู่ในภาวะความจำนนด้วยความศรัทธา จนนำไปสู่การรับตำแหน่งเป็นม้าทรงขององค์เทพอย่างสมบูรณ์

2.2.2 กระบวนการกลายเป็นร่างทรง ความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ มีขั้นตอนและกลไกอย่างเป็นระบบ ในช่วงพิธีการของการประทับร่างทรงภายในศาลเจ้าและพื้นที่พิธีการอื่น ๆ ดังนี้

1) การอัญเชิญองค์เทพลงมาประทับทรงในพิธีกรรมต่าง ๆ ในงานประเพณีถือศีลกินผักนั้น ยึดหลักคำสั่งขององค์เทพผู้เป็นองค์ประธานที่เรียกว่า “เจ้าอาหม” หรือองค์เทพที่ได้รับมอบให้ทำหน้าที่เป็นผู้นำในการประกอบพิธีกรรมเป็นผู้กำหนดฤกษ์ยาม ซึ่งคนพื้นถิ่นเรียกว่า “องค์พระเป็นผู้สั่ง” ในการนี้ม้าทรงจะชำระร่างกายให้สะอาด แต่งกายด้วยชุดขาว เมื่อจะถึงช่วงเวลาที่เข้าสู่กระบวนการกลายเป็นเทพนั้น มีผู้ช่วยฝ่ายพิธีกรรมส่งสัญญาณด้วยการลั่นกลองหรือตีกลองใหญ่ เรียกว่า “ตัวก้อ” เพื่อส่งสัญญาณให้องค์เทพที่อยู่บนสวรรค์รับทราบในขณะเดียวกันเสียงกลองที่ตั้งขึ้นเป็นการส่งสัญญาณให้ม้าทรงกับพี่เลี้ยงของม้าทรงได้เตรียมความพร้อม เสียงกลองที่ตั้งเป็นจังหวะเป็นการเบิกฤกษ์เบิกชัย คล้ายการเตรียมการออกรบในยุคโบราณของเหล่าแม่ทัพและกองทัพทหารจีนที่มีการลั่นกลองเป็นการเสริมพลังให้ใจฮึกเหิมก่อนที่การออกศึกสงคราม เหล่าบรรดาม้าทรงต่างไปรวมตัวกันบริเวณหน้าแท่นบูชา (ตัวพระ) มีการแยกพื้นที่การประทับร่างทรง ระหว่างม้าทรงหญิง และม้าทรงชาย Manujuntharat, S. (2018, interview) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ม้าทรงที่มีหน้าที่เป็นประธานจัดงาน และเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมในศาลเจ้าอยู่คู่เต้าโบเก้ง คือ องค์เทพเตียนฮู่หงวนโส่ย จะมีการจัดพื้นที่ไว้สำหรับการประทับร่างทรงเป็นการเฉพาะ เพื่อมิให้ปะปนกับม้าทรงองค์พระอื่น ๆ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย

2) ช่วงกระบวนการกลายเป็นความเทพนั้น มีฮวดแก้วคือผู้ประกอบพิธีกรรมจุดธูปบอกกล่าวและทำการ “เซี้ยจิว” หรือท่องบทสวด “เชื้อเชิญองค์เทพ” ให้ประทับร่างทรงทำให้ดวงวิญญาณองค์เทพต่าง ๆ เข้ากอดประทับร่าง โดยก่อนเวลาการประทับทรงเพียงชั่วขณะ ม้าทรงจะแสดงพฤติกรรมอาภักดิ์ปรีชาและสง่างามร้องตามลักษณะองค์เทพที่ประทับร่างทรง ซึ่งการแสดงออกทางพฤติกรรมของม้าทรงจะมีอาภักดิ์ปรีชาและบุคลิกที่แตกต่างกันไป เช่น แสดงอาการส่ายศีรษะไปมา ตัวสั่น เหลือบตามองด้านบน เป็นต้น อันเป็นสัญญาณหรือสัญญาณขององค์เทพที่เข้าประทับร่างของม้าทรง สอดคล้องกับ Samuthakhup, S. et al. (1996, pp. 160) กล่าวถึงที่วิญญาณหรือองค์เทพที่อยู่บนโลกสวรรค์ชั้นต่าง ๆ ว่า ท่านไม่รู้รูปไม่มีตัวตน แต่มีวิญญาณที่เป็นลักษณะของอากาศธาตุ ร่างทรงใช้ควันธูปและกลิ่นธูปเพื่อติดต่อกับวิญญาณทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับพิธี โดยเฉพาะการติดต่อกับองค์เทพที่ประทับทรง เมื่อองค์เทพเข้าประทับร่างม้าทรงแล้วจะเดินหรือวิ่งไปที่หน้าตัวพระ เพื่อสวมใส่ชุดทรงส่วนใหญ่สวมชุดทรงที่เรียกว่า “ต้อ” ตามลักษณะขององค์เทพ มีผู้ติดตามหรือพี่เลี้ยงคอยสวมชุดแต่งกายให้พร้อมกับมีสิ่งของประจำกายที่สำคัญ คือ “ฮวดโซ๊ะ” เป็นแส และ “ออล่ง” เป็นธงอาญาสิทธิ์ หลังจากที่ยังองค์เทพประทับร่างทรงของม้าทรงม้าทรงจะโบกสะบัดออล่งและฟาด “ฮวดโซ๊ะ” ลงบนพื้น 3 ครั้ง เป็นการเสร็จสิ้นพิธีกรรมการอัญเชิญองค์เทพเข้าประทับทรง นอกจากนี้จากการสังเกตพบว่าเมื่อดวงวิญญาณองค์เทพเข้าประทับทรงแล้วม้าทรงจะมีลีลาการเดินไม่เหมือนบุคคลทั่วไป เป็นการเดินด้วยปลายเท้า หรือการเดินเหยียดเท้า เป็นลักษณะหรือเป็นรูปลักษณ์เฉพาะขององค์เทพแต่ละองค์

3) องค์เทพที่ประทับร่างม้าทรงพร้อมกับฮวดแก้ว จะเดินมาที่ลานพื้นที่พิธีการ เป็นพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์สำหรับการประกอบพิธีกรรม โดยมีม้าทรงองค์พระผู้ทำหน้าที่เป็นองค์ประธานประกอบพิธีกรรมเป็นผู้สั่งการ ส่วนม้าทรงองค์พระอื่น ๆ ทำหน้าที่เป็นผู้คอยช่วยเหลือหรือยืนร่วมในการประกอบพิธี

4) เมื่อประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้น บรรดาม้าทรงที่ประทับทรงองค์พระต่าง ๆ จะเปิดโอกาสให้ประชาชนที่เคารพศรัทธาถามไถ่ปัญหาของตน เป็นการช่วยแก้ปัญหาคลายความทุกข์ ปิดเป่าสิ่งไม่ดีออกจากชีวิต หรือเพื่อเป็นการสะเดาเคราะห์ บางคนให้องค์พระช่วยรักษาอาการของโรคต่าง ๆ ส่วนใหญ่องค์พระแต่ละองค์จะมีของพิเศษมอบให้ เช่น “ฮู้” หรือผ้ายันต์สีเหลืองที่ประทับตราองค์เทพ สายสิญจน์ผูกข้อมือ เพื่อความเป็นสิริมงคล เป็นต้น

5) เมื่อเสร็จจากภารกิจของความเป็นเทพไปสู่ช่วงกระบวนการความเป็นมนุษย์ ม้าทรงองค์พระจะเดินไปยังหน้าตัวพระ เพื่อทำการถอดวิญญาณองค์เทพกลับสู่สวรรค์ จากนั้นม้าทรงจะแสดงพฤติกรรม

ในลักษณะท่าทาง อาการส่ายศีรษะไปมา ตัวสั่น มีการตบบนตัว 3 ครั้ง เรียกว่า “พระลา” พี่เลี้ยงหรือผู้ติดตามจะถอด “ต้อ” หรือชุดทรงออกและกระโดดไปทางด้านหลัง โดยมีพี่เลี้ยงยืนประกบด้านหลังไว้เพื่อมีร่างม้าทรงตกพื้น ช่วงระหว่างเปลี่ยนผ่านเพียงชั่วขณะจะทำให้ม้าทรงเหมือนคนหลับหมดสติ นั้นเป็นสัญญาณและสัญลักษณ์ว่าองค์เทพได้ออกจากร่างทรงแล้ว ฮวดกั้วจะใช้ “ออล่ง” เป็นธงอาญาสิทธิ์ คลุมใบหน้าร่างทรงพร้อมกับท่องบทสวดและชี้จุดตามลำตัวหรือตบลำตัวให้ร่างทรงตื่นขึ้นมา เป็นการเสร็จสิ้นการเป็นม้าทรงในบทบาทของความเป็นเทพ และคืนร่างสู่ความเป็นมนุษย์ดังเดิม

3. บทบาทของม้าทรงช่วงภาวะพิเศษกับภาพแทนในความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ต่อการปฏิบัติในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์

การถ่ายทอดความเชื่อที่ทำให้เกิดเป็นรูปธรรมผ่านการใช้ภาษาและพฤติกรรมการแสดงของกลุ่มม้าทรงนั้น ในเชิงสัญลักษณ์ระหว่าง “ม้าทรง” จัดเป็น “ตัวบทบาท” ในการแสดงภาพแทน (Representation) ผ่านมุมมองหลายมิติที่ทับซ้อนระหว่าง “ความเป็นเทพ” กับ “ความเป็นมนุษย์” การใช้สัญลักษณ์ความหมายความเป็นภาพแทนองค์เทพ ต่อการปฏิบัติในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์นั้น การที่องค์เทพขอใช้ร่างของมนุษย์เป็นพาหนะให้องค์เทพจากสวรรค์ การประทับร่างม้าทรง ซึ่งเป็นบุคคลที่ประสานความเชื่อมโยงการรับรู้และปฏิสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างมนุษย์กับเทพตามรูปลักษณ์ขององค์เทพนั้น ๆ เพื่อแสดงถึงความหมายและสัญลักษณ์แห่งอำนาจในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ มีบริบทดังนี้

3.1 ภาพแทน (representations) ขององค์เทพที่ปรากฏความเป็นเทพในมนุษย์ บนพื้นที่พิธีกรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนและรูปลักษณ์ขององค์เทพที่เสมือนเป็นการลอกเลียนแบบความเป็นอัตลักษณ์ที่ปรากฏปักแจกลักษณะเฉพาะของความเป็นเทพ ซึ่งอยู่ภายใต้อำนาจ การกดขี่ขององค์เทพบนสรวงสวรรค์ โดยมีกิมขึ้นที่ประจุความหมายผ่านรูปเคารพที่แสดงลักษณะท่าทาง ความเป็นอัตลักษณ์ รูปลักษณ์ ที่จะประทับทรง บ่งบอกว่าเป็นที่มาของเทพองค์ใด โดยมีม้าทรงเป็นผู้ถอดรหัสหรือการถอดแบบของความเป็นเทพในร่างมนุษย์ การประจุความหมายกระบวนการกลายความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ โดยร่างทรงต้องปฏิบัติการณ์ในเทวสถาน หรือที่สถิตขององค์เทพในช่วงมิติของเวลาวันที่ 1 - 9 เดือน 9 ตามปีจันทรคติจีน ดวงวิญญาณขององค์เทพจากเทวโลกมาจุติปรากฏในร่างกายมนุษย์เกิดปรากฏการณ์ที่มีกลุ่มขององค์เทพมากมายเป็นภาพแทนขององค์เทพที่มีลักษณะความเป็นอัตลักษณ์ตัวตนขององค์เทพซึ่งมีหลายประเภทองค์เทพในยุคดึกดำบรรพ์ยุคเบิกฟ้าแยกดิน องค์เทพแห่งแผ่นดินองค์เทพที่เกิดจากบุคคลสำคัญในยุคประวัติศาสตร์ของจีนบุคคลที่ได้รับการสถาปนาภายหลังให้เป็นองค์เทพ เป็นต้น อาจแยกอย่างง่ายที่สุด 2 ลักษณะ ได้แก่ กลุ่มองค์เทพฝ่ายบุ๋น และองค์เทพฝ่ายบู๊ เป็นที่เคารพ

ศรัทธาของคนจีนและคนไทยเชื้อสายจีนในจังหวัดภูเก็ต S.Hall (2013) อธิบายภาพแทน (Representation) ว่าเป็นผลผลิตหรือวัตถุที่สำเร็จ หมายความว่า การผลิตสร้างความหมายการใช้ระบบสัญญาณ เพื่อเชื่อมโยงแนวคิด (Concepts) กับสัญญาณ (Signs) หรือกระบวนการนำเสนอแนวคิดผ่านสัญญาณ ที่เรียกว่า ภาพแทน S.Hall (2013, p. 10 - 11) อธิบายภาษาสะท้อนความจริงสู่การประกอบสร้างความหมายผ่านภาษาโดยแยกแยะระหว่างความหมาย และภาษาไว้ 3 ประเภทได้แก่ 1) ภาษาเป็นภาพสะท้อนโลกของความเป็นจริง (Reflective approach) หรือเลียนแบบความจริง (Reflecting or Imitating) โดยการใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือที่ช่วยจำลองของโลกความจริง (Mimetic) ในรูปสัญญาณเชิงภาพ (Visual signs) ที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาพแทนในรูปสัญญาณ 2) ภาษามีเจตนาเพื่อสร้างความหมายของผู้ส่งสาร (Intentional Approach) คือผู้ที่กำหนดความหมายต่อโลกความจริงผ่านการใช้ภาษาและแสดงถึงความตั้งใจของผู้ส่งสาร Hall (2013) เห็นว่าภาษาเป็นเรื่องของการสื่อสาร ที่ขึ้นอยู่กับแบบแผนรวมกันทางภาษาศาสตร์และมีกระบวนการเข้ารหัสความหมายร่วมกัน หมายความว่าความคิดส่วนตัว มีการต่อรองกับความหมายอื่นได้ 3) ภาษาเป็นการประกอบสร้างของความหมาย (Constructionist Approach)

จะเห็นได้ว่าภาษาเป็นตัวประกอบสร้างทางความหมายผ่านภาษาโดยใช้สัญญาณทางความหมายเพื่อเป็นการสื่อสารกับบุคคลอื่นและความหมายทางสัญญาณ เพื่อเป็นการอ้างอิงถึงโลกความเป็นจริง ความคิด นามธรรม ดังนั้นภาพแทน (Representations) ขององค์เทพที่ปรากฏในภาพตัวแสดงที่สื่อกระบวนการสร้างและผลิตความหมายเชิงสัญญาณในมิติเวลาของพิธีกรรม ผู้ที่คลาไคลคือ ม้าทรง

บทบาทของ “ม้าทรง” ขององค์เทพเตียนฮู่หง่วนโสร้อยเป็นสภาวะการณ์ภาพแทนความเป็นเทพและเป็นตัวแทนความเป็นมนุษย์ในบาทวิถีของการทรงเจ้าและเจ้าทรงคนใน “พื้นที่ทางร่างกาย” Roland Barthes (1957) มองว่า “ร่างกาย” ใช้เป็นหน่วยสัญญาณ (Sign) ประกอบขึ้นด้วยสิ่งที่รับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสรูปสัญญาณ (Signifier) สิ่งที่เราเข้าใจได้ว่าเป็นความหมายสัญญาณ (Signified) ที่สื่อออกมา (Prachakul, N, 2008, pp. 9) สัญญาณคือ “ร่างกายมนุษย์” ก่อนประทับทรง ซึ่งมีรูปสัญญาณ “ม้าทรง” และความหมายทางสัญญาณ “ร่างทรง” เพื่อสื่อความหมายของความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ในบทบาทขององค์เทพเตียนฮู่หง่วนโสร้อย Roland Barthes (1957) กลับมองว่ากระบวนการสื่อความหมายทำหน้าที่ของมันโดยอาศัยหน่วยสื่อความหมายทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “มายาคติ”

อย่างไรก็ตามนอกจากความเป็นพื้นที่ “ร่างกายมนุษย์” ที่ใช้ประกอบให้เกิดภาพมายาคติ ยังมีรูปลักษณ์ภายนอกองค์เทพเป็นเครื่องบ่งชี้ความเป็นอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนด้วยการแต่งกายเป็นส่วนสำคัญของพิธีกรรมในแทบทุกสังคมวัฒนธรรม มนุษย์ในหลายๆ สังคมวัฒนธรรมพยายามปรับเปลี่ยน “ร่างกาย” ของตนจากสภาพตาม “ธรรมชาติ”

มาสู่การเป็นวัตถุทาง “วัฒนธรรม” ด้วยการเติมสัญลักษณ์ เครื่องประดับและวัตถุที่ตกแต่งบนพื้นที่ร่างกาย แตกต่างไปจากลักษณะเดิมตามธรรมชาติ ด้วยการประดับประดาร่างกายอาจมีลักษณะชั่วคราว มีจุดมุ่งหมายอยู่ที่การสร้างเสริมรูปแบบและความหมายของฐานะทางสังคมวัฒนธรรม พิธีกรรม ตำแหน่ง เพศ หรือการนับถือศาสนา (Santasombat, Y, 2005, pp. 250 - 251) การแต่งกายของร่างกายจะแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีขาวซึ่งเป็นสัญลักษณ์ในการประกอบพิธีกรรม ผู้ที่คอยติดตามหรือพี่เลี้ยงของม้าทรงจะสวมใส่ “ต้อ” หรือเครื่องแต่งกาย (ชุดทรง) ให้กับองค์พระ และมี “ออล่ง” และ “ฮวดโชะ” ประจำกาย บางองค์เทพจะมีศาสตราวุธหรืออาวุธประจำกายคู่กัน

สัญลักษณ์หรือรูปสัญลักษณ์ที่แสดงทางความหมายและสามารถแยกองค์พระแต่ละองค์ด้วยภาพลักษณ์และรูปลักษณะการสวมใส่ “ต้อ” จะปรากฏแสดงรายละเอียดต่าง ๆ เพื่อบ่งบอกชื่อขององค์เทพจากการประทับตราอักษรภาษาจีน ตราสัญลักษณ์ และสีประจำขององค์เทพ รวมทั้งศาสตราวุธประจำกาย สิ่งเหล่านี้เสมือนเป็นการจำลองเครื่องแต่งกายตามลักษณะฐานะขององค์เทพ ให้เกิดสัญลักษณ์หรือเป็นตัวแทนเชิงความหมาย Jean Baudrillard (as cited in Chantavanich, S, 2014, pp. 304 - 305) กล่าวถึงสัญลักษณ์ว่าเป็นสิ่งที่แสดงและมีความหมายเฉพาะเจาะจง และเป็นเครื่องหมายที่สื่อถึงความหมาย ฉะนั้นสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ใน “ต้อ” ของม้าทรง แสดงออกทางความหมายของสัญลักษณ์ (Sing) เมื่อสิ่งเหล่านี้ไปปรากฏอยู่ในบริบทต่าง ๆ หรือปรากฏในบทบาทของม้าทรง ความหมายจะถูกสำแดงออกมาด้วยการสวมบทบาทการเป็นร่างทรง การสวมใส่ “ต้อ” จึงเป็นสัญลักษณ์และภาพจำลอง (Simulation) หรือภาพตัวแทน ที่มีความสัมพันธ์ของมนุษย์ และได้กลายเป็นความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ทางสังคม เพราะฉะนั้นกลุ่มบุคคลในสังคมจะมองเห็นความเป็นตัวตนหรือบุคลิกภาพของความเป็นเทพของเทพแต่ละองค์เทพในร่างมนุษย์และม้าทรงจะแสดงลีลาท่าทาง ปรากฏในรูปลักษณะเฉพาะองค์แตกต่างกันไป Roland Barthes (1957) มองว่า ภาษา พิธีกรรม วัตถุ เป็นวัสดุสำหรับสร้างวาทะแห่งมายาคติในแนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) ที่พิจารณาจากรูปลักษณะที่เอื้อให้กลุ่มคนในสังคมสวมใส่ความหมายทางวัฒนธรรมทับลงไปบนวัตถุเหล่านั้น เท่ากับว่ามายาคติเป็นกระบวนการสื่อความหมายที่อาศัยเข้าไปยึดครองมายาคติ (Prachakul, N, 2008, pp. 10)

ดังนั้น การสวมใส่ “ต้อ” บนร่างทรง รวมทั้ง “ออล่ง” และ “ฮวดโชะ” ที่เป็นอุปกรณ์อันสำคัญที่สร้างความหมายต่อม้าทรงในการประกอบพิธีกรรม เป็นรูปสัญลักษณ์ที่สร้างวาทะแห่งมายาคติ ประเด็นนี้เองเป็นการเน้นแนวคิดของ Roland Barthes (1957) ที่แฝงอยู่ในวัตถุและปรากฏการณ์มากมายอันมีเงื่อนไขที่จะทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งกลายเป็นมายาคติ ก็คือสังคมและวัฒนธรรมที่โดนหยิบยั้วให้เกิดความหมาย เพราะภายใต้จักรวาลมีศักยภาพ

ที่กระตุ้นให้มนุษย์สร้างความหมายขึ้นมาได้อย่างไม่มีที่สิ้นสุด แต่มายาคติกลายเป็นผลผลิตทางสังคมและวัฒนธรรมของคนกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่มอันมีจุดประสงค์สำคัญเพื่อมาปฏิบัติการดำเนินงานประกอบพิธีประเพณีกินผักของคนไทยเชื้อสายจีนที่ตรงความเป็นอัตลักษณ์ไว้

ความสัมพันธ์ทางรูปลักษณะตามรูปกิมขึ้นในขณะช่วงการประทับทรงขององค์เทพที่ปรากฏ “ร่างกาย” “ตัวตน” ในม้าทรงขององค์เทพเดียนอยู่ห้วนโล่ส่าย ภายใต้พิธีกรรมที่เหมือนการแสดงขององค์เทพเข้ามาปรากฏกายความเป็นอัตลักษณ์เฉพาะด้วยบุคลิกลายนอกขององค์เทพความเป็นตัวตนตามภูมิหลังทางประวัติศาสตร์จีนหรือตามประวัติองค์เทพที่ได้จารึก จะเกิดขึ้นพร้อมความสัมพันธ์ทางรูปลักษณะกับภาพลักษณ์ที่แสดงบทบาทความเป็นสมมติเทพในการสื่อสารที่ทำให้มนุษย์รับรู้สัมผัสถึงความเป็นเทพ ตามที่องค์เทพได้ประทับทรง ตามลักษณะรูปกิมขึ้นที่ปรากฏบนหน้าตัวพระ

3.2 ภาพลักษณ์ของม้าทรงต่อการดำรงตนในความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ในพื้นที่ศาลเจ้า

“ม้าทรง” เป็นภาพลักษณ์ของความเชื่อที่มีลักษณะพหุเทวนิยม ความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ของการเป็นม้าทรงในเชิงสัญลักษณ์การให้คนธรรมดาสามารถเข้าไปในพื้นที่พิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์และให้บุคคลธรรมดาที่มีอำนาจมีพิเศษที่ใช้สื่อสารกับองค์เทพภายใต้ความเชื่อในเรื่องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในบริบทพิธีกรรม เป็นการแสดงออกทางอำนาจที่สำแดงให้เห็นว่าคนจีนศรัทธาต่อองค์เทพ Phaitayawat, S. (2002, pp. 129) กล่าวถึงม้าทรงว่า จะแสดงอัตราขององค์เทพในการสื่อสาร การรับรู้ การนำเสนอตัวเองโดยศาลเจ้าเป็นผู้กำหนดบทบาทให้ม้าทรงปฏิบัติหน้าที่ในแต่ละวันจนสิ้นสุดงานประเพณีถือศีลกินผัก การถ่ายทอดอัตลักษณ์ รูปลักษณะ และภาพลักษณ์ขององค์เทพบนสวรรค์ผ่านความรู้สึกลงไปยังมนุษย์ ก่อให้เกิดการปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับองค์เทพ ที่มนุษย์เรียกว่า “พระ” การปรากฏอัตตะ (Self) ขององค์เทพสร้างภาพประทับ (Impressions) เรียกว่า “ทัศนภาพเชิงนาฏกรรม” ให้แก่มนุษย์ในที่นี้มีความสอดคล้องกับแนวคิดสังสรรค์สัญลักษณ์นิยมแนวนาฏกรรม (Dramaturgical view) ของ Erving Goffman โดยศาลเจ้าเป็นฝ่ายกำหนดให้ม้าทรงแสดงตัวตนที่มีศาลเจ้าเป็นผู้จัดฉากเพื่อการแสดงปรากฏการณ์ของเทพสู่ผู้คน ด้วยความเชื่อว่ามีมนุษย์เป็นผู้ได้รับพรจากองค์เทพให้นำมาซึ่งความสุข

จากการลงพื้นที่ภาคสนามพบว่ารูปกิมขึ้นที่อยู่ภายในศาลเจ้าและการประทับร่างทรงขององค์เทพมีความสัมพันธ์ทางรูปลักษณะและภาพลักษณ์ให้เห็นเป็นที่ประจักษ์แก่กลุ่มบุคคลทั่วไปซึ่งปรากฏอยู่ในช่วงการปฏิบัติหน้าที่ในพิธีกรรม และเห็นได้ว่าการประพฤติปฏิบัติของมนุษย์มีความศรัทธาต่อองค์เทพในบริบท ดังนี้

ตารางที่ 2 ภาพแสดงลักษณะทางรูปลักษณ์และภาพลักษณ์ของความเป็นเทพ ความเป็นมนุษย์ การแบ่งความเชื่อมโยง “Signifier” กับ “Signified”

ชื่อขององค์เทพ	กิมจีน	ม้าทรง	ลักษณะทาง รูปลักษณ์	ภาพลักษณ์ของความเป็นเทพ ความเป็น มนุษย์ที่คนจีนให้ความเคารพศรัทธา
องค์เทพเตียนฮู่ หรงวันโส่ย			รูปสิริโฉมงดงาม เป็น องค์เทพมหาเสน่ห์	มีความสามารถด้านการแสดงงิ้ว คณะงิ้ว เคารพบูชาถือว่าเป็นพระครูของคณะงิ้วและ เป็นองค์เทพองค์แรกที่ประทับทรงใน พิธีกรรมประเพณีถือศีลกินผักของบรรพบุรุษ คนจีนในจังหวัดภูเก็ต
องค์เทพตงตัน หรงวันโส่ย			เป็นองค์เทพที่กล้า หาญ และเป็นหัวหน้า ทหารหรือแม่ทัพ	ยกย่องให้เป็นเทพผู้เก่งกล้า มีอิทธิฤทธิ์มี อำนาจและทำหน้าที่รักษาเขตดูแลความ เรียบร้อยภายในปริมณฑลพิธี
องค์เทพเทียนซ่ง เส่งโบ๊ หรือองค์เทพ ม้าจ้อโป๊			เทพธิดาแห่งสมุทร รูปสิริโฉมงดงาม ใส่ ชุดสีแดง	ผู้เปี่ยมด้วยความเมตตา ปกป้องคุ้มครองภัย อันตรายจากการเดินเรือทางทะเล
องค์เทพเอียบเทียน ไต่เต้(องค์เทพกวนอู)			ร่างสูง หน้าแดงหนวด ยาว - เก่งกล้าทาง ทหาร - ความมั่งคั่ง	เทพแห่งความซื่อสัตย์ ความกตัญญู รักความถูกต้อง ผู้ดูแลพิทักษ์ทรัพย์ และปกป้องคุ้มครอง
องค์เทพเฉ่งจู้จ้อซื่อ			เทพผู้ทรงศีลธรรม ลักษณะการแต่งกาย แบบพระสงฆ์จีน	ผู้มีสติปัญญาแตกฉาน มีจิตใจเมตตา และมีความสามารถด้านการรักษาโรค

3.3 การแสดงออกทางพฤติกรรมในการแสดงอภินิหารของม้าทรง

ม้าทรงที่องค์เทพเข้าประทับร่าง มีการแสดงออกทางพฤติกรรมในการแสดงอภินิหารด้วยการแสดง
ลักษณะต่าง ๆ เช่น ในอดีตมีการใช้เหล็กแหลม เรียกว่า “เข็ม” ส่วนที่มีขนาดเล็กมีลักษณะเป็นหัวมณฑล 5 ทิศ

เรียกว่า “ง่อเอี้ยเซียม” ทิมแทงเข้าที่กระพุ้งแก้ม แต่ในปัจจุบันมีการใช้เหล็กแหลม อุปกรณ์ของมีคมต่าง ๆ ตามลักษณะศาสตราวุธของจีนโบราณ ทิมแทงตามร่างกายของม้าทรง อันเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างไปจากอดีต ทำให้น่าหวาดเสียว โดยมีการเน้นความใหญ่โตอลังการของอาวุธที่ปรากฏในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อแสดงศักดิ์ศรีของม้าทรงแต่ละศาลเจ้าซึ่งนำไปสู่ความแปลกใหม่ ตื่นตาตื่นใจแก่ผู้พบเห็น

นอกจากนี้ การแสดงอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ขององค์เทพที่ประทับร่างม้าทรงจะแสดงพฤติกรรมด้วยการทำร้ายร่างกายตนเอง ซึ่งเรียกว่า “ตัวฮวด” ในการฟาดฟันร่างกาย มีการใช้อาวุธที่เรียกว่า “โป้เกี่ยม” หรือดาบ “ป้อท้าว” หรือขวาน และ “ทีกี้ว” ที่เป็นลูกตุ้มเหล็กแหลม หรืออาจใช้อาวุธประจำกายขององค์พระในการประลอง หรือแสดงอิทธิฤทธิ์ในขณะที่ม้าทรงกระทำการแสดงจะมีพระพี่เลี้ยงคอยดูแลให้ความสะดวกในการใช้อาวุธต่าง ๆ เพื่อความสะดวก และความปลอดภัย (Manujuntharat, S., 2018, interview) โดยมีความเชื่อว่า เพื่อเป็นการรับเคราะห์กรรมแทนมวลมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาหายาน รวมทั้งความเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้นด้วย

สรุปและอภิปรายผล

1. คติ ความเชื่อของบรรพบุรุษคนจีนฮกเกี้ยน เรื่องความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ของม้าทรงที่ปฏิบัติการในพื้นที่พิธีกรรมจากการศึกษาพบว่า ม้าทรงเป็นผู้ที่องค์เทพคัดเลือกด้วยสาเหตุต่าง ๆ และมีการใช้ร่างกายของมนุษย์ประทับร่างทรงเพื่อเป็นตัวกลางติดต่อระหว่างมนุษย์กับองค์เทพในการประกอบพิธีกรรม โดยมี “กิมซิ่น” ประติมากรรมรูปเคารพทำหน้าที่เสมือนสมมุติเทพเพื่อเป็นตัวแทนขององค์เทพ

2. ม้าทรงในมิติปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณและกระบวนการกลายเป็นม้าทรงที่ก่อเกิดความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์จากการศึกษาพบว่ามิติและปฏิสัมพันธ์ทางวิญญาณที่ส่งผลต่อการกำเนิดของม้าทรงในพื้นที่พิธีกรรมระหว่างช่วงการประทับทรง ดวงวิญญาณขององค์เทพเข้าไปครอบครองและมีอำนาจ ควบคุมจิตวิญญาณ และทับซ้อนภายในพื้นที่ร่างกายของมนุษย์คนทรงจึงเป็นคนกลางทำหน้าที่สื่อสารกับวิญญาณองค์เทพให้องค์เทพลงมาสร้างบารมีและเชื่อมโยงให้เกิดกระแสจิตในการเข้าประทับทรง

3. บทบาทของม้าทรงช่วงภาวะพิเศษกับภาพแทนในความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ ต่อการปฏิบัติในพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์จากการศึกษาพบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาพตัวแทนและรูปลักษณ์ขององค์เทพเสมือนเป็นการลอกเลียนแบบความเป็นอัตลักษณ์ที่ปรากฏปักแจกลักษณะเฉพาะของความเป็นเทพ โดยมีกิมซิ่นแสดงความเป็นอัตลักษณ์ มีม้าทรงเป็นผู้ถอดแบบความเป็นเทพในร่างมนุษย์ “ม้าทรง” เป็นภาพลักษณ์ของความเชื่อที่มีลักษณะพหุเทวนิยม ความเป็นเทพ

ความเป็นมนุษย์ของการเป็นม้าทรงในเชิงสัญลักษณ์ ซึ่งม้าทรงจะแสดงอภินิหารต่าง ๆ เพื่อเป็นการรับเคราะห์กรรมแทนมนุษย์ตามหลักพุทธศาสนาหายาน จนนำไปสู่ความเชื่อต่อความศักดิ์สิทธิ์ที่เกิดขึ้น

ผลการศึกษาดังกล่าวจะเห็นว่า ปรากฏการณ์ของม้าทรงในความเป็นเทพกับความเป็นมนุษย์ในพื้นที่พิธีกรรมงานประเพณีถือศีลกินผักของจังหวัดภูเก็ตนั้น เกิดขึ้นจากความเชื่อความศรัทธาที่มีต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ คือ กิมซัน ประติมากรรมรูปเคารพที่คนจีนนับถือจนนำไปสู่พิธีกรรมการสักการะบูชาเพื่อแสดงออกถึงความเคารพหลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับการศึกษาของ Attasanto, T. (Ochawat) (2005) ที่พบว่าสาระหลักของความเชื่อเรื่องพิธีทรงเจ้าเข้าผี มีความเชื่อเรื่องวิญญาณนิยมและลัทธิเจตนิยม ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการประกอบพิธีกรรม นอกจากนี้ร่างทรงยังมีบทบาทสำคัญในการให้คำแนะนำและมีอิทธิพลต่อสังคมไทยในด้านต่าง ๆ ด้วย สอดคล้องกับที่ Tanabe, S. (2012) วิเคราะห์การเข้าทรงโดยชี้ให้เห็นว่าพิธีกรรมเป็นระบบของการกระทำที่สร้างความสัมพันธ์เชิงจินตนาการระหว่างปัจเจกกับโลกข้างนอกที่ประกอบด้วยความสัมพันธ์ที่ซับซ้อนระหว่างคนและผี และพรางปัจเจกบุคคลออกจากกรอบอ้างอิงและความทรงจำการจัดกระจายที่กำหนดประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน

ผลการศึกษาม้าทรงที่มีการใช้ร่างกายของมนุษย์ในเชิงสัญลักษณ์ด้วยการแสดงอภินิหารต่าง ๆ นั้น สอดคล้องกับที่ Boonmee, T. (2008, pp. 163 - 165) กล่าวอ้างถึง Michel Foucault (1977) ที่มีการมองว่ามนุษย์ใช้ร่างกายในฐานะตัวแทนหรือสื่อแทนของความหมาย (Carrier of Signification) เชิงพิธีกรรมและสัญลักษณ์ ร่างกายจะเปลี่ยนฐานะจากสัญลักษณ์ (Symbol) มาเป็นสัญญาณ (Sign) ด้วยวิธีการแบบจุลภาคของอำนาจลักษณะการควบคุมพฤติกรรม/ครอบงำ ทำงานของวินัยในมิติของเวลา อำนาจจะทำงานเหนือร่างกายอย่างได้ผล คือ การให้ร่างกายยอมต่อการควบคุมต่อเนื่องในช่วงเทศะที่ประสานไปกับพื้นที่และการเคลื่อนไหวของร่างกาย กิริยาท่าทาง กระบวนการอันซับซ้อนที่ตัวตนในพื้นที่เฉพาะเจาะจง นอกจากนี้ ฟูโกต์ ยังแสดงให้เห็นว่าปัจเจกชน ซึ่งสังคมสมัยใหม่ทำให้เข้าใจว่ามีอิสระเสรีของตัวตนที่เรียกว่า อัตบุคคล (Le sujet) แท้จริงแล้วเป็นมายาภาพที่ประกอบสร้างขึ้นด้วยเครือข่ายของอำนาจทางสังคมและวาทกรรม คือ อัตบุคคลเป็นเพียงการสวมบทบาทในตำแหน่งแห่งพื้นที่เฉพาะ ดังนั้น ม้าทรงจึงสวมบทบาทความเป็นเทพในฐานะพื้นที่ร่างกายซึ่งเป็นการกดทับด้วยอำนาจขององค์เทพที่ประทับทรงเพื่อตอบสนองความต้องการต่อปรากฏการณ์ทางสังคมวัฒนธรรม และประเพณีที่สืบทอดความต่อเนื่องและการอ้างทางอัตลักษณ์ในพื้นที่พิธีกรรม

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไปเพื่อการพัฒนาและสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ผลจากการศึกษาแสดงให้เห็นถึงความเชื่อ พิธีกรรมของการประทับร่างทรงและบทบาทการเป็นม้าทรงของกลุ่มบุคคลผ่านสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพื้นที่พิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผักตลอดจนรูปแบบของการสืบทอดประเพณีเป็นประโยชน์ต่องานด้านต่าง ๆ อาทิ ศิลปกรรม ศิลปวัฒนธรรม ภาษา เป็นต้น ของกลุ่มคนไทยเชื้อสายจีนที่มีความสัมพันธ์กันในสังคมไทย เป็นการยกระดับการอธิบายปรากฏการณ์ของกิมซิ่นกับม้าทรง โดยมีเงื่อนไขมีเป้าหมายทางสังคมในการรับใช้การสร้าง การประจักษ์ความหมายในทางสังคมของคนจีน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความเชื่อเกี่ยวกับการประทับร่างทรงข้ามเพศของคนไทยเชื้อสายจีนในงานประเพณีถือศีลกินผักและความเชื่อของการประทับร่างทรงกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย
3. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่างของแต่ละศาลเจ้าในแต่ละจังหวัดที่มีความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมในงานประเพณีถือศีลกินผัก

เอกสารอ้างอิง

- Attasanto, T. (Ochawat). (2005). *A Study of the Buddhist Beliefs and Rituals of Spirit Mediumships: A Case Study in Bangkok*. Master's thesis in Buddhist studies, Mahachulalongkornrajavidyalaya University. [In Thai]
- Barthes, R. (Prachakul, N. Translated). (2008). *Myth*. Bangkok: Kobfai. [In Thai]
- Boonmee, T. (2008). *Ferdinand de Saussure's Revolution of Postmodernism*. Bangkok: Vibhasa. [In Thai]
- _____. (2008). *Michel Foucault*. Bangkok: Vibhasa. [In Thai]
- Chantavanich, S. (2014). *Sociological theory*. (8th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University. [In Thai]
- Charoensin-o-larn, C. (2011). *Development Discourse : Power Knowledge Truth Identity and Other Beings*. (5th ed.). Bangkok: Selective Language. [In Thai]
- Duangwises, N. (2017). Anthropological Concepts and the Studies of Animistic Beliefs in Thai Society. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 25(47), pp. 173-197. [In Thai]

- Durkheim, E. (1965). *The Elementary Forms of the Religious Life*. New York: The Free Press.
- Hall, S. Evans, J., & Nixon, S. (2013). *Representation Second Edition*. India: Great Britain.
- Jantaronanont, P. (2003). *Chinese way*. Bangkok: praphansarn. [In Thai]
- Manujuntharat, S. (2008). *The New Phenomenon of Vegetarian Custom in Phuket: A Case Study of JuiTui Tao Bo Keang Chinese Temple*. Master's thesis in Thai studies, Sukhothai Thammathirat University. [In Thai]
- Phaitayawat, S. (2002). *A study of the Mediums of Chinese Sacrificial Shrines in Phang-nga and Phuket*. Bangkok: National Research Council of Thailand. [In Thai]
- Phuttharat, P. (2008). *The mystery of time: the 4th dimension of everything in the universe*. Bangkok: Saengdao. [In Thai]
- Samuthakpup, S. et al. (1996). *Spirit-Medium Cult Discourses and Crisis of Modernity in Thailand*. Bangkok: SAC Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre. [In Thai]
- Santasombat, Y. (2005). *Humans and Culture*. (3rd ed.). Bangkok: Thammasat University. [In Thai]
- Sikkhakosol, T. & Convertible Name. (2005). *On the Understanding of Vegetarianism, a Special Article on Understanding about Vegetarianism*. Bangkok: Morality Broadcasting Association. [In Thai]
- Tanabe, S. (Fuengfuskul, A. Translated). (2012). *Rituals and Practices in Society. Farmers of Northern Thailand. in the Procession of Memory in the Ritual: The Process of Recognition in the Ceremonies in the Northern Region of Thailand*. (pp.113 – 140). Chiang Mai: Center for Ethnic Studies and Development Chiang Mai University. [In Thai]
- Wang, W. (2014). *History and concepts Chinese architecture*. KhonKaen: KhonKaen University. [In Thai]
- Wiruchnipawan, Nipawan. (1989). *Medium : Their roles and Functions in the Thai society a case study of Amphoe Muang, Changwat Chachoengsao*. Master's thesis in Anthropology, Silpakorn University. [In Thai]

interview

Chuenpimonch, S. Phuket's Cultural Philosopher in Phuket Director, Chui Tui Tao Bo Keng Foundation and Former Ritual Practitioner (HuadGua) in the Vegetarian Festival of JuiDtui Shrine. (2017, 11 October). Chinese Culture and Chinese People in Phuket Province.

Manujuntharat, S. Phuket's Cultural Philosopher in Phuket Director, Chui Tui Tao Bo Keng Foundation and Former Ritual Practitioner (HuadGua) in the Vegetarian Festival of JuiDtui Shrine. (2017, 11 October). Chinese Culture and Chinese People in Phuket Province.